

І. В. Пасечник, здобувач третього
(освітньо-наукового) рівня
вищої освіти

ORCID 0009-0005-5935-2347

e-mail: pasechnic.iya@gmail.com,

Приватний заклад вищої освіти
«Східноєвропейський університет
імені Рауфа Аблязова», м. Черкаси

ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ПІДХОДІВ ДО НАУКОВОГО ОБҐРУНТУВАННЯ ІННОВАЦІЙНО- ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЗАШКІЛЬНИХ МИСТЕЦЬКИХ ОСВІТНІХ ЗАКЛАДІВ

У період масових кризових явищ, які переживає, в даний час, весь світ, зокрема, у економіко-виробничій, науково-педагогічній, гуманітарній, соціальній, демографічній та багатьох інших сферах суспільного життя, достатньо актуальною стає проблема розвитку позашкільної освіти – підготовки молодого покоління до життя в майбутньому. Свідоме українське суспільство зацікавлене в громадянах, здатних самостійно, активно діяти, приймати рішення, керуватись проєктним мисленням.

В сучасному світі розвиток освітньої сфери вимагає постійного оновлення та інноваційного підходу до навчання та виховання. Особливо важливою є роль позашкільних мистецьких освітніх закладів у формуванні творчої та культурно-мистецької компетентності учнів, розвитку їхнього таланту та творчого потенціалу.

Інноваційно-проєктна діяльність в цих закладах відіграє ключову роль у досягненні поставленої мети, сприяючи впровадженню новаторських підходів і методик, які сприяють розвитку учнівської творчості та самореалізації.

Вивчення представленого науково-дослідницького проєкту спрямоване на ретельний аналіз та наукове обґрунтування теоретичних підходів до інноваційно-проєктної діяльності в позашкільних мистецьких освітніх закладах на засадах економічного розвитку.

Наукове обґрунтування теоретико-методичних основ проєктної діяльності у середній школі та позашкільній освіті представлено у працях видатних вітчизняних вчених: І. Беха, О. Коберника,

В. Кременя, С. Кримського, Н. Ничкало, О. Пехоти, В. Сидоренка та деяких інших.

Теоретичні положення щодо проєктно-технологічного підходу в діяльності учасників освітнього процесу закладів позашкільної освіти (ЗПО) розглядається у працях С. Русової та досліджено сучасними українськими науковцями О. Биковською, С. Кучер, Т. Сущенко та ін.

Водночас на сьогодні ця проблематика залишається далеко не вичерпаною. Існує низка питань, що потребують ґрунтовних наукових розробок.

Мета дослідження полягає в розкритті сутності та особливостей інноваційного процесу в контексті мистецької освіти, виявленні ключових теоретичних підходів до розвитку інноваційної діяльності й розробці рекомендацій для практичного впровадження інновацій у позашкільні мистецькі освітні заклади.

Значущість дослідження обумовлена необхідністю пошуку та впровадження ефективних методів навчання і виховання в позашкільних мистецьких освітніх закладах у контексті швидкого технологічного прогресу й змін у суспільстві. Новий науковий пошук розширює розуміння процесів інноваційного розвитку в освітній галузі, зосереджуючись на специфіці позашкільної мистецької освіти.

Результати дослідження допоможуть впроваджувати інноваційні підходи та методики у роботу позашкільних мистецьких освітніх закладів для підвищення якості навчання та розвитку творчих здібностей учнів. Даний дослідницький проєкт має стратегічне значення для подальшого розвитку позашкільної мистецької освіти та підвищення її впливу на культурно-творчий розвиток суспільства.

У науковій літературі немає точного і загальноприйнятого визначення дефініції «проєкт» («progetto» – італійською, «projet» – французькою, «projest» – німецькою та «project» – англійською) – для означення освітнього навчального прийому.

Ми вважаємо найбільш актуальним розуміння проєкту сформульоване О. Коберником: «Проєкт – це спеціально організований вчителем і самостійно виконуваний учнями комплекс дій, що завершується результатом, створенням творчого продукту» [5].

Саме таке тлумачення проєкту відкриває широкі можливості для його використання в освітньому процесі. Тому, задля досягнення такого результату, потрібно навчити учнів самостійно мислити, знаходити та вирішувати проблеми, залучаючи знання з різ-

них галузей, уміння прогнозувати результати і можливі наслідки різних варіантів рішення, здатність встановлювати причинно-наслідкові зв'язки [2].

У наш час метод проєктів стає інтегрованим компонентом розробленої й структурованої інноваційно-проєктної системи позашкільної освіти. І суть його залишається незмінною – поєднання академічних знань із прагматичними. Метод проєктів спрямований на самостійну діяльність учнів. Самостійна творча робота виконується учнями або групою учнів під керівництвом (за допомогою) вчителя.

У дослідженні теоретико-методичних основ дизайн-підготовки С. Кучер наголошує, що: «проєктування стало невід'ємною частиною вчителя технологій, оскільки проєктна технологія домінує нині в означеній галузі освіти. Саме тому у процесі виконання проєктів творчого характеру з різних дисциплін (основ композиції, основ дизайну, художньої обробки матеріалів, декоративно-прикладного мистецтва) майбутній вчитель технологій може опанувати метод дизайн-мислення. В найбільш загальному плані процес рішення задачі з точки зору дизайн-мислення складається з наступних кроків: розуміння; фокус; ідеї; прототип; тест. При виконанні проєктів учні проходять зазначені етапи, виконуючи певні завдання» [7].

Проєктування як вид діяльності, що: «синтезує в собі елементи ігрової, навчально-пізнавальної, ціннісно-орієнтаційної, предметно-перетворювальної, професійно-трудової, комунікативної, теоретичної та практичної діяльності має бути націлене на створення виробів і послуг, що володіють об'єктивною й суб'єктивною новизною і мають особистісну та суспільну значущість» [5].

Стосовно характерних особливостей проєктного підходу до навчання І. Єрмаков акцентує, що: «Ідеальний проєкт той, для виконання якого необхідні знання з різних галузей, що дають змогу розв'язати цілий комплекс проблем» [4].

У позашкільній освіті «принцип самостійності і активності особистості полягає у забезпеченні такої психолого-педагогічної атмосфери, яка сприяє виявленню, а також розвитку й реалізації учнями пізнавальної самостійності, творчої активності, прояву обдарованості і таланту у навчально-виховній діяльності та у позанавчальний час».

Тому, «особлива роль належить методиці позашкільної освіти, що базується на застосуванні компетентнісного підходу, де в зміст освіти інтегровані такі основні компетентності особистості,

як пізнавальна, практична, творча і соціальна. Розробка такої методики пов'язана з приведенням змісту позашкільної освіти у відповідність до сучасних вимог і визначенням таких організаційних форм і методів, дидактичних засобів, які сприяють розв'язанню завдань навчання, виховання, розвитку, соціалізації підростаючого покоління» [8].

Позашкільна освіта має захистити та підтримати дитину, і тому, «свою діяльність педагог спрямовує на пробудження дослідницької активності дітей не заради їхнього одностороннього вдосконалення з певної галузі знань. Навпаки, поглиблення знань сприяє розвитку інтересу до інших напрямків науки, техніки, мистецтва, вихованню широкої всебічної культури» [10].

Стаття 18 Закону України «Про позашкільну освіту» встановлює, що позашкільна освіта здійснюється диференційовано відповідно до індивідуальних можливостей, інтересів, нахилів, здібностей вихованців, учнів і слухачів з урахуванням їх віку, психофізичних особливостей, стану здоров'я у різноманітних організаційних формах, серед яких дистанційна робота, котра зараз стала найактуальнішою у всіх складових сучасної української освіти (вищій, післядипломній, професійно-технічній, загальносередній, дошкільній, позашкільній та ін.) [11].

Виклики сьогодення продиктували нові умови. Позашкільля об'єдналося й за сприяння Міжнародної асоціації позашкільної освіти (МАПО) і кафедри позашкільної освіти Інженерно-педагогічного факультету НПУ імені М.П. Драгоманова спільно з представниками Болгарії, Казахстану, Литви, Польщі, України, Чехії було запроваджено Міжнародний проект «Дистанційне навчання у позашкільній освіті» (International projekt «E-Learning in After-School Education»). Задля організації дистанційного навчання в системі позашкільної освіти. У межах проекту його учасники презентуватимуть свої успіхи і напрацювання з дистанційного навчання за різними напрямками позашкільної освіти у будь-якій формі (відео-, фото-, аудіо, графічна, текстова інформація заняття, лекції, семінару, уроку, консультації тощо) [2].

На даний час, завдяки поширенню світового педагогічного досвіду, метод проєктів відроджується та розвивається в українській освіті, доповнюються його теоретичні й концептуальні положення. Розроблена та впроваджується «Концепція позашкільної освіти», що базується на засадах особистісно-орієнтованого, системного підходів до виховання особистості.

Теоретичні підходи до наукового обґрунтування інноваційно-проектної діяльності позашкільних мистецьких освітніх закладів можуть включати різні теорії та концепції, які допомагають розуміти природу і сутність інновацій у цьому контексті.

Формування економічних підходів та їх взаємодія з розвитком інноваційно-проектної діяльності позашкільних мистецьких освітніх закладів стає базовою основою для провадження і реалізації ґрунтовних наукових досліджень у цій сфері (див. рисунок).

☐	Антропологічний	☐
☐	Інституційний	☐
☐	Культурологічний	☐
☐	Гуманітарний	☐
☐	Педагогічний	☐
☐	Психолого-педагогічний	☐
☐	Соціально-психологічний	☐
☐	Когнітивний	☐
☐	Інтердисциплінарний	☐
☐	Екологічний	☐
☐	Економічний	☐
☐	Управлінський	☐
☐	Технологічний	☐
☐	Креативний	☐
☐	Комунікативний	☐
☐	Соціальний конструктивізм	☐
☐	Трансформаційний	☐
☐	Ситуативний	☐
☐	Гендерний	☐
☐	Системний	☐

Рисунок. Базові теоретичні підходи до наукового обґрунтування інноваційно-проектної діяльності позашкільних мистецьких освітніх закладів

Джерело: авторська розробка.

Запропоновані підходи можуть використовуватися як теоретико-методична база для наукового обґрунтування інноваційно-проектної діяльності в позашкільних мистецьких освітніх закладах і допомагати в розумінні її значення та можливих наслідків.

Також ці підходи можуть доповнити й розширити теоретичну основу для економічного розвитку інноваційно-проектної діяльності в позашкільних мистецьких освітніх закладах, що сприятиме глибшому аналізу її сутності та механізмів реалізації, зокрема, в розробці ефективних стратегій і методик впровадження інновацій.

Інноваційно-проектна діяльність відіграє важливу роль у сучасному розвитку, враховуючи швидкі зміни технологій і суспільних потреб. Для впровадження інноваційних проєктів існують різні підходи, які можна класифікувати за вище представленими векторами.

Успішне впровадження інноваційних проєктів може бути досягнутим за допомогою адаптивного підходу, який передбачає гнучку реакцію на зміни в зовнішньому середовищі та постійне вдосконалення. Кожен з цих підходів може бути використаний окремо або комбінуватися залежно від конкретної ситуації та стратегічних цілей організації (див. таблицю).

Крім вищенаведених підходів, існують інші аспекти, які можуть впливати на інноваційно-проектну діяльність. Наприклад, орієнтація на ефективне управління процесом інноваційного проєкту, включаючи планування, контроль та оцінку результатів, є ключовим аспектом успішного впровадження інновацій.

Таблиця

Загальна характеристика підходів до інноваційно-проектної діяльності

№ з/п	Підхід	Характеристика
1	2	3
1	Антропологічний	Аналізує взаємодію між культурними, історичними та соціальними чинниками у формуванні інноваційного середовища
2	Інституційний	Вивчає роль інституційних факторів, таких як правова база, управління та політична підтримка, у формуванні інноваційно-проектної діяльності в освітніх закладах
3	Культурологічний	Висвітлює роль мистецтва та культури в освіті, а також важливість інновацій у вдосконаленні цього процесу. Цей підхід дозволяє розуміти, як інновації можуть впливати на культурний розвиток і творчість учнів

Закінчення таблиці

1	2	3
4	Гуманітарний	Зосереджується на розвитку творчих та емоційних аспектів особистості через мистецьке навчання та впровадження інновацій
5	Педагогічний	Аналізує методи та стратегії навчання та виховання в позашкільних мистецьких освітніх закладах і розглядає можливість їх вдосконалення за допомогою інноваційних підходів
6	Психолого-педагогічний	Досліджує психологічні аспекти навчання та виховання в контексті інноваційного процесу
7	Соціально-психологічний	Вивчає вплив інновацій на психологічний та соціальний розвиток учнів, їх мотивацію та самореалізацію
8	Когнітивний	Розглядає психологічні та когнітивні аспекти сприйняття, розуміння та використання інновацій у навчанні й творчості
9	Інтердисциплінарний	Аналізує можливості співпраці та взаємодії різних дисциплін для створення інноваційних педагогічних підходів
10	Екологічний	Враховує вплив інноваційної діяльності на оточуюче середовище та можливість впровадження екологічно збалансованих методів навчання
11	Економічний	Розглядає інновації у контексті їх економічної ефективності та впливу на фінансове становище позашкільних мистецьких освітніх закладів
12	Управлінський	Аналізує процес управління позашкільними мистецькими освітніми закладами з урахуванням впровадження інноваційних методів і стратегій
13	Технологічний	Розглядає використання технологій у навчальному процесі та можливості їх інтеграції в інноваційну діяльність
14	Креативний	Аналізує роль і стимулювання творчості та креативності в інноваційних процесах позашкільних мистецьких освітніх закладів
15	Комунікативний	Вивчає ефективність комунікації між учасниками освітнього процесу у контексті впровадження інновацій
16	Соціальний конструктивізм	Аналізує роль соціального середовища і спільної діяльності у створенні нових знань та інновацій
17	Трансформаційний	Розглядає інноваційні процеси як засіб для трансформації освітньої системи та покращення її якості
18	Ситуативний	Вивчає взаємодію між освітніми процесами та конкретними ситуаціями, у яких вони відбуваються, з урахуванням контексту і специфіки мистецького навчання
19	Гендерний	Досліджує різноманітність гендерних перспектив і вплив гендеру на інноваційні процеси в освітній сфері
20	Системний	Розглядає позашкільні мистецькі освітні заклади як складову частину більшої системи освіти. Цей підхід дозволяє аналізувати взаємозв'язки між елементами системи, включаючи інноваційні процеси

Також важливо враховувати ризики, пов'язані з інноваційною діяльністю і розробляти стратегії їх управління. Інноваційні проекти часто поєднані з великим ризиком, оскільки вони можуть стикатися з технічними, фінансовими, ринковими та організаційними викликами.

Отже, враховуючи різноманітні підходи та аспекти інноваційно-проектної діяльності, важливо ретельно аналізувати специфіку кожного проекту та вибирати оптимальні стратегії для його успішної реалізації.

Висновки. Врахування економічних факторів вимагає від позашкільних мистецьких закладів розробки стратегічних планів, що охоплюють як поточні, так і майбутні потреби закладу. Це допоможе створити фундамент для стабільного інноваційного розвитку.

Заклади мистецької освіти повинні активно використовувати різноманітні джерела фінансування, такі як гранти, спонсорська підтримка та партнерство з приватним сектором, для забезпечення реалізації інноваційних проектів. Важливо проводити аналіз ризиків перед початком інноваційних проектів та розробляти стратегії їх управління, щоб мінімізувати можливі фінансові й організаційні втрати. Співпраця з іншими освітніми установами, бізнес-середовищем і громадськими організаціями може значно збільшити шанси на успішну реалізацію інноваційних проектів шляхом обміну ресурсами та досвідом.

Доцільно встановити критерії успіху для інноваційних проектів і систематично оцінювати їх результати для забезпечення ефективного використання ресурсів та коригування стратегій, якщо це необхідно. Створення умов для розвитку творчого потенціалу викладачів і учнів є важливим аспектом успішної інноваційної діяльності позашкільних мистецьких закладів.

Враховуючи ці аспекти, позашкільні мистецькі освітні заклади можуть стати центрами інноваційного розвитку, які відповідатимуть на сучасні виклики та сприятимуть розвитку мистецтва і культури. Загальною метою впровадження економічних підходів є створення сприятливого середовища для розвитку та реалізації інноваційних проектів у сфері мистецтва й освіти, що сприятиме підвищенню їхньої конкурентоспроможності та впливу на суспільство.

Література

1. Бондар Ю. А., Легінькова Н. І. Використання видів та методів планування при реалізації проектів. *Економічні, соціальні та інформаційні механізми*

формування та вдосконалення системи управління проектами: монографія. Київ: НАПН України ДЗВО «Ун-т менедж. освіти», 2021. С. 318-337.

2. Дьяченко М. Методика керівництва проектами з художньо-естетичного напрямку в закладах позашкільної освіти. *Європейська проектна культура в Україні: стан, проблеми, перспективи*: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 29-30 травня 2020 р.). Запоріжжя: ЗНУ, 2020. С. 69-72.

3. Гуцалюк О. М., Головіна О. І., Козловцева В. А. Формування інноваційної інфраструктури національної економіки в умовах глобалізації та інтеграції. *Інфраструктура ринку*. 2019. № 33. С. 381-487. DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastructure33-56>.

4. Єрмаков І. Г. Метод проектів у контексті життєвих результатів діяльності в системі соціальної та життєвої практики учнів. Частина І. *Постметодика*. 2016. № 2. С. 24-34.

5. Коберник О. М., Сидоренко В. К. Методика трудового навчання: проектно-технологічний підхід: навчальний посібник. Умань: КопіЦентр, 2007. 204 с.

6. Крамський С. О., Гуцалюк О. М., Аблязова Н. Р., Мальцев М. М. Використання проектного менеджменту як інноваційно-енвіронментального підходу в системі підготовки фахівців з економіки та управління науково-технічною сферою. *Економічний вісник Донбасу*. 2023. № 3 (73). С. 88-96. DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2023-3\(73\)-88-96](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2023-3(73)-88-96).

7. Кучер С. Л. Теоретичні і методичні засади неперервної дизайн підготовки майбутніх учителів технологій: дис.... на здобуття наук. ступеня д-ра педагогічних наук: спец. 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Кривий Ріг, 2018.

8. Проект «Концепція позашкільної освіти». Міністерство освіти і науки України, 2019. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/gromadskeobgovorennya/2019/10/22/kontseptsiya-rozvitku-pozashkilnoi-osviti.docx>.

9. Смірнова О. О. Методичні основи проектної діяльності у закладі позашкільної мистецької освіти. *Освітньо-науковий простір*. 2021. № 1. С. 82-89.

10. Сущенко Т. І. Позашкільна педагогіка: навчальний посібник. Київ: ІСДО, 1996. 144 с.

11. Про позашкільну освіту: Закон України від 22.06.2000 р. № 1841-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14#Text>.

References

1. Bondar, Iu. A., Lehinkova, N. I. (2021). Vykorystannia vydiv ta metodiv planuvannia pry realizatsii proektiv [The use of types and methods of planning in the implementation of projects]. *Ekonomichni, sotsialni ta informatsiini mekhanizmy formuvannia ta vdoskonalennia systemy upravlinnia proektamy* [Economic, social and informational mechanisms of formation and improvement of the project management system]. (pp. 318-337). Kyiv. DZVO "University of Management of education" of NAS of Ukraine [in Ukrainian].

2. Diachenko M. (2020). Metodyka kerivnytstva proiektamy z khudozhno-estetychnoho napriamu v zakladykh pozashkilnoi osvity [Methodology of managing projects in the artistic and aesthetic direction in out-of-school education institutions]. *Yevropeiska proiektna kultura v Ukraini: stan, problemy, perspektvy* [European project culture in Ukraine: state, problems, prospects]: Proceedings of the International Scientific and Practical Conference. (pp. 69-72). Zaporizhzhia, ZNU [in Ukrainian].

3. Hutsaliuk, O. M., Holovina, O. I., Kozlovitseva, V. A. (2019). Formuvannia innovatsiinoi infrastruktury natsionalnoi ekonomiky v umovakh hlobalizatsii ta intehtatsii [Formation of innovative infrastructure of the national economy in conditions of globalization and integration]. *Infrastruktura rynku – Market infrastructure*, 33, pp. 381-487. DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastruct33-56> [in Ukrainian].
4. Yermakov, I. H. (2016). Metod proektiv u konteksti zhyttievkykh rezultativ dialnosti v systemi sotsialnoi ta zhyttievoi praktyky uchniv. Chastyna I [The method of projects in the context of life results of activities in the system of social and life practice of students. Part I]. *Postmetodyka – Postmethodology*, 2, pp. 24-34 [in Ukrainian].
5. Kobernyk, O. M., Sydorenko, V. K. (2007). Metodyka trudovoho navchannia: proektno-tehnolohichni pidkhid [Methodology of labor training: project-technological approach]. Uman, Copy Center. 204 p. [in Ukrainian].
6. Kramskiy, S. O., Hutsaliuk, O. M., Abliazova, N. R., Maltsev, M. M. (2023). Vykorystannia proiektynoho menedzhmentu yak innovatsiino-envaironmentalnoho pidkhotodu v systemi pidhotovky fakhivtsiv z ekonomiky ta upravlinnia naukovo-tekhnichnoi sferoiu [The Use of Project Management as an Innovative and Environmental Approach in the System of Training Specialists in Economics and Management of the Scientific and Technical Sphere]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu – Economic Herald of the Donbas*, 3 (73), pp. 88-96. DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2023-3\(73\)-88-96](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2023-3(73)-88-96) [in Ukrainian].
7. Kucher, S. L. (2018). Teoretychni i metodychni zasady neperervnoi dizain pidhotovky maibutnykh uchyteliv tekhnolohii [Theoretical and methodical principles of continuous design training of future technology teachers]. *Doctor's thesis*. Kryvyi Rih [in Ukrainian].
8. Proiekt «Kontseptsiia pozashkilnoi osvity» [Project "Concept of after-school education"]. (2019). *Ministry of Education and Science of Ukraine*. Retrieved from <https://mon.gov.ua/storage/app/media/gromadskeobgovorennia/2019/10/22/koncepta-rozvitku-pozashkilnoi-osviti.docx> [in Ukrainian].
9. Smirnova, O. O. (2021). Metodychni osnovy proektnoi dialnosti u zakladi pozashkilnoi mystetskoï osvity [Methodical bases of project activity in the institution of extracurricular art education]. *Osvitno-naukovyï prostir – Educational and scientific space*, 1, pp. 82-89 [in Ukrainian].
10. Sushchenko, T. I. (1996). Pozashkilna pedahohika [Extracurricular pedagogy]. Kyiv, ISDO. 144 p. [in Ukrainian].
11. Pro pozashkilnu osvitu: Zakon Ukrainy vid 22.06.2000 r. № 1841-III [On extracurricular education: Law of Ukraine dated June 22, 2000 No. 1841-III]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14#Text> [in Ukrainian].

Надійшла до редакції 14.11.2023 р.